

BUDUĆI TRENDOWI I PRAVCI RAZVOJA RURALNOG TURIZMA U SRBIJI I U SVETU

Jelena Tasić¹

doi:10.5937/Oditor1803007T

Pregledni rad

UDK: 338.48-44(497.11-22)

005.412:338.48-44(100-22)

Apstrakt

Dobro očuvana priroda, zdrava životna sredina i relaksirajući odmor postali su svakodnevna tendencija savršenog čoveka da zadovolji svoju potrebu. Proizvod ruralnog turizma je u korelaciji sa prirodnom sredinom, što je ujedno bazni resurs u privlačenju pažnje ka turističkim tendencijama.

Ruralni turizam objedinjuje kako rekreativnu tako i kulturnu funkciju. Rekreativna funkcija se manifestuje kroz odmor i boravak u prirodi, dok kulturna podrazumeva mnogobrojne kulturno-istorijske znamenitosti, tj. obilazak mnogobrojnih crkava i manastira, arheoloških lokaliteta, tvrđava.

Veliki turistički potencijal naše zemlje leži u gastronomiji, našem folkloru, tradiciji, narodnim običajima i domaćoj radinosti. Usvajanjem koncepta održivog razvoja i korišćenjem iskustava mnogih evropskih zemalja, Srbija se može veoma dobro kotirati kao ekoturistička destinacija na inostranom tržištu.

Ključne reči: ruralni, turizam, rekreativna, proizvod, održivi.

JEL: Z33

Uvod

Ruralni turizam (Radović et al. 2018) je ekološko putovanje u relativno očuvana područja, radi zabave i užitka u prirodi. Ruralni turizam je sličan pojmu održivog turizma (Janković et al. 2017), ali je veoma uži pojam od njega. Ruralni turizam poslednjih godina uzima sve više maha. On podrazumeva održivi, ekološki, ekonomski i socijalni razvoj, jer predstavlja očuvanje svih onih vrednosti koje su za dobrobit budućih generacija.

Raznovrsnost prirodnih resursa je samo još jedan razlog da se razvoj ruralnog turizma smatra veoma bitnim elementom održivog razvoja turizma. Osnovu za njegov razvoj predstavljaju zaštićena prirodna dobra. "Do sada je zaštićeno 418 prirodnih dobara – 5 nacionalnih parkova, 19 parkova prirode; 9 predela izuzetne

¹ dr Jelena Tasić, trgovinsko-ugostiteljska škola „Toza Dragović“, Kragujevac, e-mail: jelenatasic45@yahoo.com

lepote; 71 rezervat prirode; 322 spomenika prirode, 45 prirodnih dobara sa istorijskim i kulturnim karakteristikama, 215 biljnih i 427 životinjskih vrsta.” Prema procenama Svetske turističke organizacije, učešće ruralnog turizma u ukupnim turističkim putovanjima je između 2 i 4%. To je veoma mali procenat za našu zemlju, a razlog se nalazi u nedovoljnoj motivisanosti i niskoj profitabilnosti posrednika – turističkih agencija.

U velikom delu zemlje, tj. u seoskim područjima, još uvek se neguje kult gostoljublja u domaćinstvima. Tako je i primer sa mnogim selima Podunavlja (Belo Blato) – koje pruža domaćim i stranim turistima ugodan smeštaj u etnokućama, putem kojih oživljava seoski turizam, arhitekturu, kao tradiciju i folklor svog naroda. Treba spomenuti i rezervat prirode Carska bara, koji obiluje šarolikim biljnim i životinjskim svetom i brojnim staništima ptica. Potrebno je, u budućnosti, primeniti politiku održivog razvoja ruralnog turizma u cilju maksimiziranja pozitivnih i minimiziranja negativnih efekata.

Pojam i osnove razvoja ruralnog turizma

Pojam ruralnog turizma podrazumeva neko novo ponašanje ljudi koji učestvuju u turističkim kretanjima, njihovo duhovno obogaćenje, svrsishodni odnos prema prirodnim antropogenim turističkim vrednostima. Prema dosadašnjim istraživanjima u razmatranju ruralnog turizma uključuju se tri dimenzije (Milenković, 2006):

- aktivnosti koje nisu u direktnoj vezi sa prirodnim stanjem životne sredine;
- one koje zavise od idealnog ili stvarnog stanja prirodne sredine i
- one pod kojima dominira životna sredina.

Mnogi ekonomisti, poput *Lindberga*, *McKerchera*, *Fennella*, *Bimonta* i drugih, bavili su se nastankom i razvojem ruralnog turizma. Prema *Fennelly*, ”eko-turizam” je održivi turizam zasnovan na prirodnim resursima gde je akcenat stavljen na iskustvo i učenje o prirodi, kao i sticanje profita, tj. dobiti.

U mnogim zemljama, on se može klasirati u tri posebne grupe posmatrača i proizvođača. To su sledeće grupe (Milenković, 2006):

- 1) nezavisni ruralni-turizam, gde potrošači biraju turističku destinaciju po svom nahođenju;
- 2) individualni ruralni-turizam, odnosi se na male grupe potrošača;
- 3) visoko popularni ruralni-turizam, dostupan različitim grupama potrošača.

Ovde je veoma značajno spomenuti još dve vrste ruralnog turizma;

- 4) tvrdi ruralni – turizam, gde posebne grupe potrošača namenski koriste prirodnu sredinu;

- 5) meki ruralni -turizam, kratkoročno delovanje turista i posrednika u prirodnoj sredini (izletnički, vikend i ekskurzivni turizam).

Na ruralni turizam gledamo kao na:

- veću zainteresovanost za prirodnu sredinu;
- nacionalne parkove, rezervate i druge zaštićene oblasti;
- dugoročnu korist lokalnog stanovništva;
- avanturistički turistički izazov;
- održivi razvoj turizma;
- ograničeni korisnik prirode ponašanja potrošača itd.

Turizam može imati i negativan uticaj na prirodnu sredinu:

- 1) uništavanje prirodnih resursa usled masovnijeg broja turista;
- 2) uništavanje resursa od strane lokalnog stanovništva;
- 3) uništavanje resursa usled neadekvatne izgradnje infrastrukture za turizam;
- 4) degradacija resursa zbog objekta koji nisu u skladu sa rekreacionom teritorijom.

Da bi se na pravi način sagledao uticaj turizma na prirodnu sredinu, neophodno je takav proces posmatrati u različitim prirodnim teritorijalnim kompleksima. To se obavlja putem sistema monitoringa. Ovde ću navesti jedan vrlo bitan sistem koji se primenjuje kod upravljanja životnom sredinom. To je ekomenadžment sistem (Jegdić, 2012), čiji je zadatak da na najlakši mogući način reši sve ekološke probleme.

EMS obuhvata:

- 1) definisanje ekološke politike u skladu sa planovima;
- 2) planiranje programa za poboljšanje ekološke efikasnosti;
- 3) monitoring programa;
- 4) kontrola rezultata poslovanja.

Održavanje kapaciteta jedne teritorije na kojoj borave turisti može se predstaviti sledećom relacijom:

$$K = (S \cdot K_o) : N \text{ gde je,}$$

K – maksimalni kapacitet teritorije (broj ljudi),

K_o – korektivni koeficijent čija je vrednost od 0,5 do 1,0 u zavisnosti od reljefa, hidroloških i drugih elemenata,

S – ukupna površina teritorije (m²)

N – normativna površina za jednog posetioca (m²/čovek).

Sportski kompleksi u oblastima za odmor, treba da budu u korelaciji sa ugostiteljskim objektima za smeštaj turista. Na primer: najveći nacionalni park u Litvaniji ima 300.000 hektara površine, a za posetu je dozvoljeno 4-5000 ljudi u toku dana. "Jelostounski park u SAD, u cilju što manjeg zagađenja prirode, ima u planu izgradnju pet velikih turističkih centara, u blizini puteva."(www.eco-tourism.org) U tim centrima turisti neće moći da unose hranu i prevozna sredstva. U budućnosti, potrebno je utvrditi još bolje standarde za još bolje određivanje kapaciteta teritorije za turizam. Prirodne potencijale naše zemlje moguće je iskoristiti kroz ponudu visoko-zdrave hrane, koja će doprineti razvoju ekoturizma i ruralnog sela. Šumski plodovi, lekovito i aromatično bilje, voće, povrće, kao i proizvodi poljoprivrede, postaju sve traženiji na svetskim tržištima. Razvojem organske poljoprivrede doprinosi se boljoj zaštiti prirode i očuvanju vode, vazduha, kao i većem zapošljavanju ljudi, koji svojim znanjem mogu pružiti veliki doprinos razvoju ruralne sredine. Ruralni turizam je razvijen u zapadnoj i centralnoj Srbiji-Šumadiji, gde se akcenat stavlja na razvoj seoskih sredina kao što su: Stara planina, Gornje i Donje Podunavlje. Planinski prostor Srbije, zbog očuvanosti ekosistema, može se smatrati najvećom zaštićenom oblašću. Svi nacionalni parkovi (Kopaonik, Tara, Šar planina, Fruška Gora i Đerdap) su ujedno i lovišta. Deliblatska peščara je u isto vreme i lovište i rezervat.

Nacionalni park Đerdap (Maran-Stevanović, 2017) koji se prostire na površini od 63.806 ha, dok ukupna zaštićena zona iznosi 93.000 hektara, smatra se najvećim nacionalnim parkom, koji raspolaže objektima za stacionaran turizam u Donjem Milanovcu, Kladovo (Karataš) i lovačkim kućama i planinarskim domovima. Đerdap je bogat šarolikom florom i faunom. Dokaz je postojanje 50 različitih zajednica šumskog i žbunastog tipa, od kojih su 35 reliktnog karaktera. U reliktnu vrstu ubrajamo: mečju lesku, koprivić, jorgovan, crni grab, pitomi orah. Rezervat prirode „Golubački grad“, predstavlja površinu pod niskim i visokim šibljacima jorgovana, jasena, grabića, i šumom toplih bukava, hrastova i oraha. Đerdap ispunjava sva četiri uslova: geomorfološki, hidrološki – to su reka Dunav i niz pritoka, prirodnjački (bogatstvo flore i faune), kulturno-istorijski i etnološki. Pored Đerdapa, Fruške Gora predstavlja takođe prirodno blago dunavskog toka kroz Srbiju. Vredni manastiri (14) Fruške Gore, Petrovaradinska tvrđava, i istorijski grad – muzej Sremski Karlovci, uz banjsko lečilište Vrdnik, i manastir Grgetek predstavljaju najznačajniji park u severnom delu Srbije.

Lepenski vir (Šljivović, 2017) – najznačajniji arheološki lokalitet Đerdapa, sa Trajanovom tablom, čini kulturno-istorijsku funkciju parka. Đerdap ima i tranzitno-turističku funkciju: Đerdap-Beograd-Požarevac-Veliko Gradište-Tekijarumunska granica. Naši turistički potencijali mogli bi biti više valorizovani u

budućnosti. Neophodno je precizno definisati srpski turistički brend– timski ga promovisati.

Aдекватna zakonska regulativa je potrebna u cilju bolje zaštite životne sredine. Održivi razvoj zahteva primenu sledećih mera (Milenković, 2006):

- razvoj svih elemenata životne sredine;
- veća efikasnost ekonomsko-ekoloških elemenata životne sredine;
- integracija koncepcije održivog razvoja i turizma u društveno-ekonomskom –političkom sistemu;
- otklanjanje ljudi u životnoj sredini, koji bi mogli da smanje društveno-ekonomsku efikasnost sredine u budućnosti i
- primena tehničko-tehnoloških dostignuća u preradi informacija o životnoj sredini.

Održivi turizam u funkciji ruralnog turizma

Dinamičan način života izaziva kod čoveka želju za odmorom, rekreacijom i užitkom u prirodi. To je jedan od pokušaja da se oživi selo, tradicija i kult gostoljublja seoskog domaćinstva. To u principu i predstavlja bit boravka turista. Turisti mogu brati lekovito bilje, šumsko voće i od njih praviti lekovite čajeve, sokove, slatko, baviti se lovom, ribolovom i ostalim aktivnostima. Svaka destinacija ima svoje karakteristike i posebne običaje na kojoj se bazira nacionalna kuhinja i gastronomski specijaliteti, koji isto tako održavaju duh nekog kraja, tj. ruralnog područja.

Ovakav vid manifestacija ostavlja velike impresije na domaće i strane turiste, a ujedno one podižu i nivo turističke ponude sela. Statistički podaci pokazuju da brojne manifestacije ne doprinose stalnom povećanju turističkog prometa, već da one preko društveno-kulturnog značaja promovišu kulturu i duhovnost sela. Danas je čitava planeta suočena sa ogromnim problemima koji se tiču zagađenosti životne sredine, urbanizacije, potrošnje velikih količina neobnovljivih prirodnih resursa. Odgovore na ova pitanja možemo pronaći u utvrđivanju strateških ciljeva održivog razvoja.

Anketom su obuhvaćena sva registrovana domćinstva u selima opštine Kosjerić, koja se bave pružanjem usluga turistima. Takvih domaćinstava je ukupno 10 i nalaze se u selima: Mionica, Skakavci, Stojići, Seča, Reka i Varda. Većina anketiranog, lokalnog, stanovništva (70%) koje se bavi pružanjem usluga turistima pripada starosnoj grupi 46-60 godina. Polovina anketiranog stanovništva ima samo završenu osnovnu školu. Nešto manji broj ima završenu srednju školu (30%), dok je oko 10% domaćina sa višom ili visokom stručnom spremom. Može se zaključiti da je većina domaćina nižeg nivoa obrazovanja, što ih ne sprečava da se bave seoskim turizmom. Većina ispitanika se slaže u tome da učestvuje u

očuvanju kulturnog nasleđa i tradicije regije negovanjem tradicionalnih specijaliteta kao što su: domaći sir i kajmak, pršuta, proja, kačamak, gibanica, sarma, pita sa jabukama i drugo.

Tabela 1. Analiza otvorenog turističkog prometa u selima opštine Kosjerić u periodu od 1982. do 2005.

Godina	Broj turista	Broj noćenja	Pros. dužina boravka
1982.	130	111	8,5
1983.	251	2513	10
1984.	328	3036	9,5
1985.	332	3036	9,5
1986.	297	2825	9,5
1987.	295	2599	8,8
1988.	323	2620	8,1
1989.	534	3718	7
1990.	507	4034	8
1991.	401	3538	8,8
1992.	560	6979	8,1
1993.	715	4580	6,4
1994.	305	2243	7,3
1995.	278	1970	7
1996.	68	394	5,8
1997.	57	383	6,7
1998.	72	551	7,6
1999.	35	241	6,4
2000.	85	450	5,2
2001.	88	579	6,5
2002.	39	273	7
2003.	79	568	7,2
2004.	65	436	6,7
2005.	164	1232	7,5

Izvor: Turistička organizacija opštine Kosjerić

Svi anketirani domaćini smatraju da nema negativnih efekata razvoja turizma i da se može govoriti samo o pozitivnim. Prema njihovom mišljenju najvažniji faktori koje sa sobom nosi seoski turizam jesu upoznavanje drugih ljudi i ostvarivanje trajnih prijateljstava sa njima. Kroz ovaj oblik turizma neguje se tradicija i običaji lokalnog stanovništva.

Na osnovu anketa sprovedenih na području Kopaonika, od 410 anketiranih ljudi, najveći broj se opedelio za tečajeve, seminare i drugo. Na tečajevima domaćice mogu steći znanja iz oblasti prijema gostiju, njihovog smeštaja, pripremanja domaćih jela kao i gastronomskih specijaliteta.

Kada je reč o Kosjeriću većina turista koji posećuju ovu opštinu pripada starosnoj grupi od 46-60 godina(32%), i grupi preko 60 godina(46%). Manji broj turista pripada starosnoj grupi od 31-45 (15%).

Motiv dolaska turista se uglavnom odnosi na upoznavanje drugih ljudi, kulturu tradicije, običaja i tako dalje.

Turistička privreda treba da ispuni (Štetić, 2002):

- očekivanja posetilaca,
- stvaranje proizvoda,
- održivo korišćenje prirodnih i kulturnih resursa,
- zahtev za ekonomskim poslovanjem.

Održivi razvoj podrazumeva skladan odnos privrede i ekologije kako bi se sačuvalo prirodno bogatstvo, kako za sadašnje tako i za buduće generacije. On podrazumeva turistička kretanja uz zadovoljavanje društvenih, ekonomskih potreba i očuvanje opštih obeležja kulturno-istorijskog nasleđa sredine. Pored prednosti koje pruža održivi turizam, postoje i mnogi nedostaci koji se odnose na ekonomske efekte i indirektno troškove turizma. Neki od aspekata njihovog ispoljavanja jesu (Štetić, 2002):

- 1) turistička monokultura – polazi od promena u manifestacijama i ponašanju turističke tražnje, i požara...;
- 2) promene u privrednoj strukturi destinacije u negativnom smislu – dolazi do smanjenja ili nestanka tradicionalnih aktivnosti (poljoprivreda, stočarstvo, ribarstvo), zbog transfera radno-aktivnog stanovništva u uslužne sktivnosti;
- 3) rast cena zemljišta, i uništavanje pojedinih ekosistema;
- 4) posledice koje snosi lokalno stanovništvo zbog različitih kupovnih snaga;
- 5) neplansko rešavanje komunalnih, infrastrukturnih sistema, što zagađuje životnu sredinu;
- 6) troškovi propagande i promocije turizma koje nedovoljno posvećuju pažnju održivom razvoju, i
- 7) pojava oportunističkih troškova – imaju određeni značaj kod valorizacije investicija u materijalnu osnovu.

Da bi naša privreda imala pristup na tržište EU, ona mora izgraditi zakonsku regulativu koja će podrazumevati harmonizaciju ekonomskih interesa sa potrebama zaštite životne sredine.

Održivi razvoj i turizam zahteva sledeće mere:

- 1) razvoj i očuvanje svih elemenata životne sredine;
- 2) veću efikasnost ekonomsko-ekoloških elemenata životne sredine;

- 3) integrisanje koncepcije održivog razvoja i održivog turizma u sferi društveno-ekonomskog i političkog sistema;
- 4) zapošljavanje ljudi u životnoj sredini koji bi mogli da smanje društveno-ekonomsku efikasnost sredine u budućnosti;
- 5) primene tehničko-tehnoloških dostignuća u preradi informacija o životnoj sredini.

Održivi turizam je veoma bitan činilac društveno-ekonomskog razvoja svake zemlje i zato je potrebno (Milenković, 2006):

- da njegov razvoj bude zasnovan na kriterijumu održivosti;
- podizanje nivoa svesti ljudi o turizmu;
- ustanoviti programe u cilju obezbeđenja održivog razvoja turizma;
- širiti znanja o ekološki održivim tehnologijama u turizmu;
- da studije razvoja turizma utiču na poboljšanje životnog standarda ljudi i razvoj turističkih destinacija

Budući potencijali Dunava za razvoj ekoturizma

Jedan od budućih pravaca razvoja turističke privrede Srbije je ruralni turizam. Srbija poseduje znatna prirodna bogatstva koja može svakako da valorizuje kroz ruralni turizam. Da bi se to realizovalo neophodna je državna uloga, adekvatna infrastruktura, podizanje ekološkog nivoa svesti stanovništva, primena međunarodnih standarda i dobar marketing. Domaći i strani turisti žele aktivan odmor i rekreaciju u zaštićeni oblastima (nacionalnim parkovima), tj. netaknutoj prirodi.

Budući potencijali Podunavlja za razvoj ovog vida turizma su veliki. Njegova multikulturalnost postaje dosta upečatljiv motiv za dolazak turista, kao i za stvaranje prihoda u selima nerazvijenih područja. Turisti posećuju brojne lokalne manifestacije, koje su inspirisane kulturom i tradicijom našeg naroda. Turistička ponuda u selima, može se prezentovati putem etno-kuća ili muzeja, gastronomskih specijaliteta, starih zanata, vožnjom fijakera, bogatim folklorom. U Vojvodini između reke Begej i Tise, nalazi se zaštićeno prirodno dobro rezervat prirode Carska bara, sa brojnim staništima ptica. Ona je u isto vreme stanište sa 250 vrsta ptica, 500 biljnih vrsta, 24 vrsta riba, 76 vrsta gmizavaca, 10 vrsta vodozemaca i 50 vrsta sisara. Carska bara je bogata i biljnim svetom – prepoznatljiva je po bogatstvu belim lokvanjem, a tu su vodeni griz i vodena paprat. Posmatranje ptica kao jedan od oblika ekoturizma, podrazumeva boravak u prirodi i uživanje u pticama, uz veću psihičku i fizičku aktivnost. Razvoj ovog oblika ekoturizma, u našoj zemlji ne zahteva velika ulaganja. Hoteli, moteli i ostali ugostiteljski objekti za smeštaj gostiju, mogu postati oaza ekoturizma. Na osnovu statističkih

pokazatelja iz 2009. godine, u našoj zemlji su poznata 42 područja za zaštitu ptica, tj. ona zauzimaju 14,25% teritorije države, dok u Vojvodini 22%. Posetiocima ovog rezervata nude se još brojnije usluge: obilazak turističkim brodom, iznajmljivanje bungalova. U širem području postoje pogodni uslovi za lov (divlje svinje, prepelice, srne) i ribolov (šaran, som).

U Srbiji postoji niz etno-kuća, od kojih ističemo: Etno-kuća:

Belo Blato (opština Zrenjanin) - selo inspirisano seoskom arhitekturom, koje pruža turistima ugodan smeštaj u etno-kućama, koje opisuju život na selu.

Tršić (opština Loznica), etno-kuća koja je nagrađena u sećanje da se trajno obeleži uspomena na Vuka Karadžića i njegovo delo. Ova kuća je odeljenje sa otvorenim ognjištem, posuđem karakteristična za kuće iz 19. veka.

Sirogojno (opština Užice) – muzej u kojem se prikazuje arhitektura i život u planinskim predelima Zlatibora

Košunići (opština Gornji Milanovac) – gde je i ujedno i lociran industrijski kompleks organske hrane "Etno-art", i turistički kompleks etno-kuće "Anđelije Mišić", i etno-muzej "Prodanovića magaza".

Drvengrad (Mečavnik) – nalazi se na planini Tari, nedaleko udaljen od etno-sela Sirogojno i Zlatibor, sela Kremna. Ovo selo postalo je veoma poznato 70-tih godina po proizvodnji džempera "Moda Sirogojno" širom sveta (Pariz, London, Beč, Moskva, Rim). Ovde ćemo da izdvojimo i etno-selo Vraneš, sagrađeno na Zlatarskom jezeru na nadmorskoj visini 9,43 metara. Etno-selo je sagrađeno u duhu srpske seoske arhitekture, po strogim ekološkim standardima, od ekoloških materijala iz Zlatarskog kraja: kamen, drvo, crni bor. Gastronomskim specijalitetima posvećuje se posebna pažnja, zbog bogatstva specijaliteta Zlatarskog kraja: kajmaka, sira, pršute, ajvara, proje. Deo ponude čini zdrava hrana od žitarica, voća, povrća i rakije (jabukovače, klekovače, šljivovice), kao i domaći sokovi, i slatko od šumskih plodova. Tu su neizbežni spa-centri (masaže i specijalni programi obogaćeni tradicionalnom medicinom). Od turističkih aktivnosti navise su zastupljeni lov, ribolov, rafting.

Multikulturalnost kao onovni motiv za kreiranje turističke ponude može biti veliki stimulans za dolazak turista i ostvarivanje prihoda u ovim selima.

Da bi se u dogledno vreme dostigao visok nivo održivosti ruralnog turizma, planiraju se mnoge dodatne aktivnosti kako bi on postao vrlo bitan izvozni sektor na inostranom tržištu, kao i nacionalne strategije za dalji razvoj ruralnog turizma, na način kako je to primenjeno u drugim zemljama.

Globalni turistički trendovi i strateško turističko mesto Srbije u budućim programima razvoja

Da bi jedna zemlja mogla da prosperira na međunarodnom turističkom tržištu, ona mora precizno definisati turistički proizvod, kao i strukturiranu turističku destinaciju. Turistički proizvod i adekvatna destinacija mora da bude kompatibilna sa međunarodnim standardima i marketinški praćena. Navešćemo mnoge primere onih turističkih zemalja koje su na profesionalan način plasirale svoj turistički proizvod i destinacije, a to su: Austrija, Španija, Italija, Mađarska – što uključuje "touring" i ruralni turizam. Na osnovu velikog broja analiza, globalnog turističkog tržišta, da se uočiti da globalni procesi i trendovi sve više idu u korist Srbije kao evropsko-poznatoj turističkoj destinaciji. Prosečan broj putovanja na godišnjem nivou raste, a raste i broj turističkih proizvoda kao odnos razmene vrednosti za novac. U ključne proizvode ruralnog turizma ubrajamo:

- agroturizam i seoski turizam – razvijen je u zapadnoj i istočnoj Srbiji (Vujko, 2017);
- etno-ruralni turizam, tj. karakteristike ruralnog područja (kultura, istorija);
- eko-ruralni turizam – razvijen je u zemljama zapadne Evrope, odnosi se na zaštitu prirodnih resursa (Vidović, 2018),
- kombinovane oblike ruralnog turizma – odnose se na događaje, manifestacije, rekreaciju i odmor u prirodi.

Prihodi od međunarodnog turizma u Srbiji se posle 1999. godine povećavaju, posebno u poslednjih pet godina za oko 10 puta. Beleži se značajan rast turističkog prometa Dunavom (preko 51.000 dolazaka brodovima u Beograd u prvih devet meseci 2005. godine), što je prikazano povećanje za 6 puta veće u odnosu na 2000. godinu.

Prihod od međunarodnog turizma u Srbiji je znatno manji u poređenju sa ostalim zemljama sveta. Bugarska je od turizma realizovala 1.203 miliona USD 2004. godine, a te iste godine Rumunija ostvarila oko 757 miliona USD. Turistički klasteri Beograd i Vojvodina, s Dunavom (događaji, rečna krstarenja, putovanja), mogu odigrati veliku ulogu turističkih proizvoda na međunarodnom tržištu.

Novo turističko pozicioniranje naše zemlje na inostranom tržištu, svakako mora biti zasnovano na (Grupa autora, 2005):

- objektivnom definisanju strateških potencijala za bolji napredak u turizmu,
- analizi mogućih trendova u globalnom turizmu i sagledavanju naših mogućnosti i šansi u svemu tome,
- analizi konkurencije ostalih turističkih zemalja.

Turistički proizvod Srbije, tj. ruralni turizam je direktno povezan sa društveno-ekonomskim razvojem zemlje, pa zato ovaj bi proizvod valjalo razvijati samo na srednji i dugi rok. Ovaj vid turizma može doprineti privrednom razvoju zemlje i boljoj očuvanosti prirodnih resursa (voda, hrana, zemljište, flora i fauna), kao i ublažavanju razlika između ruralnih i gradskih područja.

Zaključak

Uzimajući u obzir prethodno predstavljenu problematiku, kao i kretanje savremenih trendova na globalnom nivou, postoje tendencije razvoja seoskog turizma podstaknuto stabilnom i održivom ekonomijom. Prema tome, neophodno je uspostaviti precizno definisane smernice za planiranje ove vrste turizma, u sklopu Strategije razvoja seoskog turizma.

Jedan od konkretnih predloga za dostizanje ovog cilja od nacionalnog značaja, jeste osnivanje međuresornog ministarstva, tj. radne grupe, čija će delatnost biti usmerena na definisanje aktivnosti i zadatke na poboljšanju zaštite životne sredine, gde će različiti pristupi i iskustva timova stručnjaka doprineti boljem upravljanju resursima. Takođe, zajednički programi i projekti zemalja u regionu, zahtevali bi finansiranje posredstvom pristupnih fondova Evropske unije, gde bi se distribucija informacija o pitanjima etike stvaranja turističkih proizvoda, kao i sposobnost planiranja upotrebe raspoloživih resursa, namentuli kao neophodni.

Literatura

1. Dulović, V. 2007. Srbija na dlanu: turistički vodič, KOMSHE d.o.o., Beograd.
2. Grupa autora 2003. Strategija razvoja opštine Kosjerić, Geografski fakultet Univerziteta u Beogradu.
3. Grupa autora. 2005. Strategija razvoja turizma Srbije. Horwath Consulting Zagreb i Ekonomski fakultet, Beograd.
4. Grupa autora. 2011. Turistički putokaz (4), Beograd.
5. Janković, M., Luburić, V., Šofranac, R. 2017. Održivi turizam kao osnova upravljanja nacionalnim parkovima u Crnoj Gori, Ekonomika, vol. 63, br. 4, str. 27-46.
6. Jegdić, V., Marković, D., Škrbić, I. 2012. Ekomenadžment u turizmu kao poslovna strategija upravljanja održivim razvojem, Tehnika, vol. 67, br. 4, str. 643-650.
7. Maran-Stevanović, A. 2017. Aktivnosti na uspostavljanju geoparka Đerdap (Srbija) i kandidatura područja UNESCO globalnu mrežu geoparkova, Bulletin of the Natural History Museum, br. 10, str. 7-28.

8. Milenković, S. 2006. Međusobni odnosi turizma i životne sredine. Ekonomski fakultet, Univerzitet u Kragujevcu.
9. Ostojić, M. 2010. Seoski turizam Srbije, Mogućnost i usovi razvoja, beoknjiga, Beograd
10. Ostojić, M. 2010. Seoski turizam Srbije-Mogućnosti i uslovi razvoja. Beoknjiga, M.O.C.Beograd.
11. Radović, G., Košić, K., Demirović, D. 2018. Finansiranje kao ključni element strategije održivog razvoja ruralnog turizma u Republici Srbiji, Ekonomika poljoprivrede, vol. 65, br. 1, str. 413-426.
12. Šljivović, M. 2017. Primena kombinovane swot ahp metode u planiranju strategije razvoja turizma na primeru Timočkog regiona, Megatrend revija, vol. 14, br. 1, str. 283-304.
13. Štetić, S. 2002. Uspostavljanje ravnoteže održivog razvoja i ekonomskog rasta kroz turizam, Univerzitet u Novom Sadu, Prirodno-matematički fakultet, Departman za geografiju, turizam i hotelijerstvo, Novi Sad.
14. Vidović, A. 2018. Razvoj modernog oblika turizma – ekoturizam u upravljanju razvojem države, Tehnika, vol. 73, br. 2, str. 293-299.
15. Vujko, A., Gajić, T., Dragosavac, M., Maksimović, B., Mrkša, M. 2017. Stepen integracije između seoskih smeštajnih kapaciteta i turističkih agencija, Ekonomika poljoprivrede, vol. 64, br. 2, str. 659-670.

Internet adrese:

16. <http://www.ecotourismserbia.com> / Razvoj Ekoturizma (08.09.2011)
17. <http://www.eco-tourismserbia.org> / Očuvanje prirode i zaštićene oblasti (22.04.2011.)
18. <http://www.panoramasrbije.com/seoski-turizam-i-etno-sela/> / Seoski turizam
19. <http://www.panoramasrbije.com/seoski-turizam-i-etno-sela/679-mala-vrbica-kuca-colovica/> / Panorama Srbije
20. <http://www.srbija.travel/destinacije/sela/centralna-srbija/> / Seoski turizam
21. <http://www.doiserbia.ub.rs/ft>

FUTURE TRENDS AND DEVELOPMENT LAWS RURAL TOURISM IN SERBIA AND THE WORLD

Jelena Tasić²

Summary

Well preserved nature, healthy environment and relaxing holiday have become everyday tendency of a perfect man to satisfy his need. The product of rural tourism is in correlation with the natural environment, which is the base resource when attracting attention towards tourism tendencies.

Rural tourism unites both recreational and cultural function. Recreational function includes rest and stay in nature, while cultural function means numerous cultural and historic sights, i.e. sightseeing tours to many churches and monasteries, archaeological sites, fortresses... Great tourism potential of our country lies in gastronomy, our folklore, tradition, national customs and handicrafts.

By adopting the concept of sustainable development and using the experience of many European countries, Serbia may be in a great demand of international market as an ecotourism destination.

Key words: rural, tourism, recreational, product, sustainable.

JEL: Z33

Datum prijema (Date received): 02.06.2018.

Datum prihvatanja (Date accepted): 20.10.2018.

² Jelena Tasić, PhD, Trade and catering school "Toza Dragović", Kragujevac, e-mail: jelenatasic45@yahoo.com